

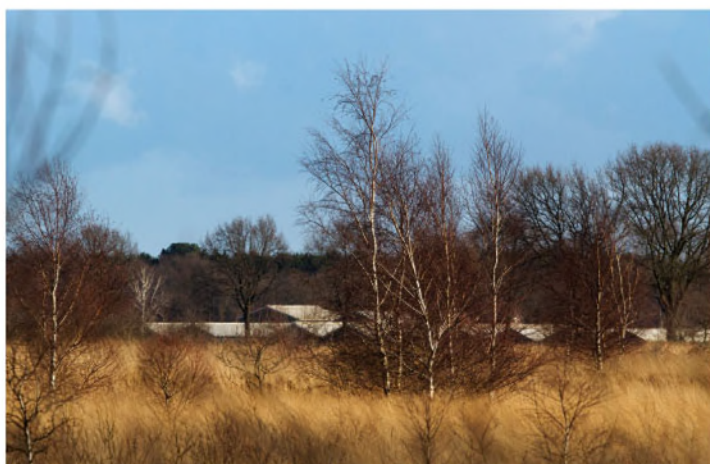

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Energieproject A6 zon Lelystad

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport

9 maart 2026 / projectnummer: 3815

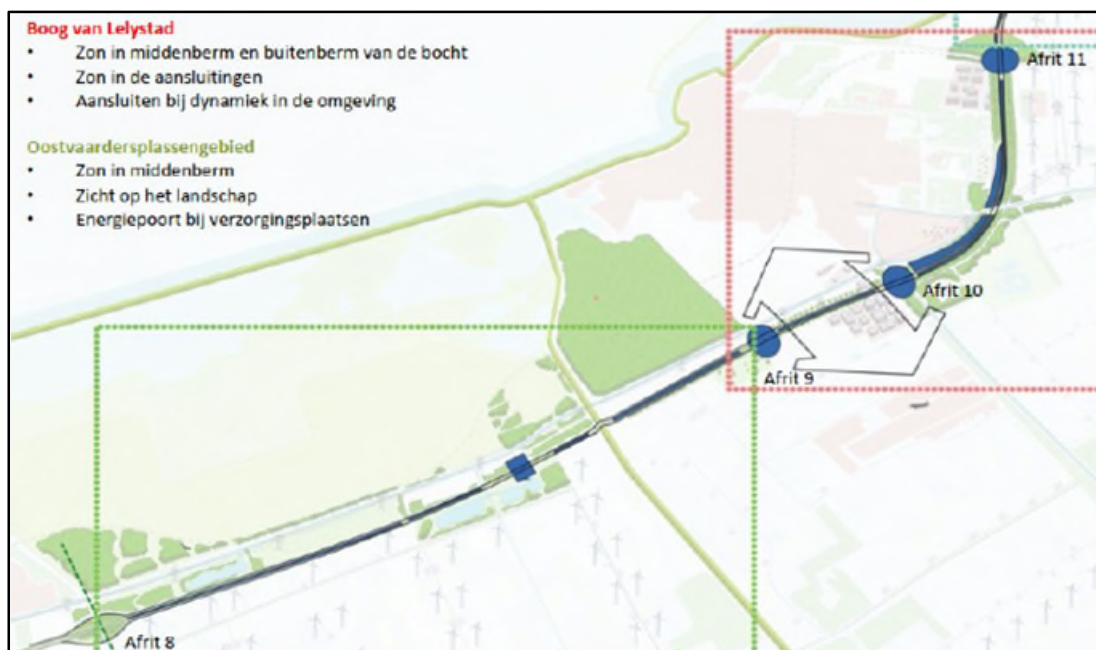

1 Advies over het MER in het kort

De minister van Klimaat en Groene Groei (hierna: KGG) wil het energieproject 'A6 zon' van Rijkswaterstaat mogelijk maken¹. Het project bestaat uit de aanleg van zonneparken langs de rijksweg A6 van afrit 8 (Almere Oostvaarders) tot aan afrit 11 (Lelystad-Noord). Oorspronkelijk was een opgesteld vermogen van ongeveer 55 tot 75 megawatt (MW) gepland. Omdat het deel op de IJsselmeerdijk vervallen is¹ zal dit ongeveer 20% lager liggen. Het project is onderdeel van het pilotprogramma 'Hernieuwbare energie op Rijksgrond' en geeft invulling aan de gemaakte afspraak hierover in het Klimaatakkoord (2019). Voordat de minister over 'A6 zon' besluit zijn de milieugevolgen onderzocht in een milieueffectrapport (MER). In dit advies spreekt de Commissie voor de milieueffectrapportage (hierna: de Commissie) zich uit over de juistheid en de volledigheid van het MER.

Wat staat in het MER?

In het MER zijn de milieueffecten onderzocht van een basisvariant en vijf inrichtingsvarianten. Het gaat bij deelgebied Oostvaardersplassen (afrit 8 tot 9) om de varianten: '1. Smallere en langere golf'² en '2. Afgevlakte golf'. Bij deelgebied Boog om Lelystad (afrit 9 tot 11) om '3. Meer golven en meer groen' en voor het gehele tracé om '4. Hekwerk variant' en '5. Ecologische optimalisatie'. Zie ook figuur 1 hieronder.

Figuur 1: Overzicht deelgebieden A6 zon. Alle (licht) groene vlakken zijn beschermde natuurgebieden. Panelen op de noordelijker gelegen IJsselmeerdijk boven afrit 11 zijn vervallen (bron: MER).

¹ Voorheen was ook het Waterschap Zuiderzeeland betrokken bij Zon A6 om panelen op de IJsselmeerdijk langs de A6 te realiseren. Zij heeft tijdens de uitvoering van het milieueffectrapport het project beëindigd, omdat het project voor hen financieel onrendabel bleek, zie ook [Zonnepanelen op IJsselmeerdijk financieel niet haalbaar | Zuiderzeeland](#).

² Het ontwerp A6 zon gaat uit van een zonnepark in de vorm van een golvend lint dat goed te herkennen moet zijn. In zowel de breedte als in de hoogte ontstaat voor de waarnemer dit 'golvende' lint dat 'gemoedelijk meeloopt met de weg', maar op delen kan verdwijnen of nadrukkelijk aanwezig is.

Het MER stelt dat – na het nemen van compenserende en mitigerende maatregelen – alle varianten min of meer neutraal kunnen scoren voor natuur. Zonder maatregelen zouden er sterk negatieve effecten zijn op natuurwaarden. Varianten 1, 2 en 3 scoren minder negatief op landschap door het geoptimaliseerde ‘golf’-ontwerp². Daarnaast scoren alle varianten licht negatief op: water, bodem, erfgoed en geluidverspreiding (door reflectie). Op basis hiervan is een voorkeursvariant beschreven waarbij mitigerende en compenserende maatregelen (met name voor natuur) nodig zijn. Deze variant kan na het nemen van – deels nog uit te werken maatregelen – op de meeste onderdelen neutraal of licht negatief scoren. Daarnaast is er een positief klimaateffect doordat jaarlijks ongeveer 50.000 ton CO₂-uitstoot vermeden wordt.

Wat is het advies van de Commissie?

Het MER is prettig leesbaar, verzorgd en bevat een goede verdeling van informatie tussen hoofdrapport en bijlagen. De uitgewerkte varianten zijn logisch. Opvallend is de goede kwaliteit van de verkeers(veiligheids)-analyse, waarin goed en compleet naar verkeersaspecten rond de plaatsing van zonnepanelen is gekeken.

De Commissie signaleert bij de toetsing van het MER desondanks dat op een aantal punten nog belangrijke informatie ontbreekt. Het aanvullen van die informatie is essentieel om het belang van de leefomgeving volwaardig mee te kunnen wegen bij een projectbesluit over ‘A6 zon’. Het gaat om:

- **Natuur, noodzakelijke mitigerende en compenserende maatregelen zijn nog niet uitgewerkt en onderbouwd.** Voor een onderbouwing van de voorspelde natuureffecten (neutraal) en een uitvoerbaar alternatief binnen natuurregelgeving zijn al in dit stadium de uitwerking van Natuurnetwerk Nederland (NNN)-maatregelen in een compensatieplan en natuurmaatregelen voor beschermde soorten noodzakelijk;
- **Parkontwerp niet compleet en mogelijke onderschatting effecten op landschap.** In het parkontwerp zijn transformatorhuisjes en mogelijke energieopslag (batterijen) niet opgenomen. Daardoor maakt dit ook geen onderdeel uit van de beschreven landschapseffecten. Mogelijk worden de landschapsscores daardoor onderschat en zijn deze te positief. Voor hekwerken is een aparte variant opgenomen, terwijl niet uit te sluiten is dat hekwerken ook bij de andere varianten nodig zijn. De effecten hiervan op het landschap zijn niet inzichtelijk gemaakt;
- **Erfgoed, belangrijke kennisleemtes, vervolgonderzoek en/of ‘schuifruimte’ nodig.** Uit het MER blijken belangrijke risico’s voor erfgoed. Er is namelijk een hoge archeologische verwachtingswaarde in het noordelijk deel (Swifterbandcultuur³) en in het centrale deel (Pleistoceen⁴). Dit maakt het noodzakelijk in dit stadium al vervolgonderzoek te doen. Op basis van het vervolgonderzoek kan het nodig zijn andere inrichtingsvarianten of maatregelen uit te werken om voldoende rekening te kunnen houden met erfgoed.

De Commissie heeft hierover gesproken met vertegenwoordigers van KGG, Rijkswaterstaat en hun adviseurs⁵. KGG gaf aan dat de huidige inrichting van de procedure in deze context complex is, vooral ook omdat de ontwikkelaar nog niet aan tafel zit. Hierdoor is het lastig nu al goed zicht te hebben op randvoorwaarden en compenserende en mitigerende maatregelen.

³ De Swifterbantcultuur (5.300 – 3.400 voor Christus) is een cultuur van het late mesolithicum tot subneolithicum. De cultuur is genoemd naar het dorp Swifterbant in de Flevopolder, waar de eerste vondsten zijn gedaan.

⁴ Pleistoceen erfgoed omvat geologische en archeologische overblijfselen uit het tijdvak 2,58 miljoen tot 11.700 jaar geleden, gekenmerkt door ijstijden (glacialen) en tussenijstijden.

⁵ D.d. 23 februari 2026 bij de Commissie in Utrecht.

De Commissie adviseert desondanks deze informatie in een aanvulling op het MER op te nemen, en dan pas een projectbesluit te nemen over 'A6 zon'. Hierdoor kan deze milieu-informatie nog een rol spelen bij de maken afwegingen hierbij. Deze informatie is ook relevant om aannemelijk te maken dat de beschreven alternatieven en varianten in principe kunnen voldoen aan randvoorwaarden vanuit energieopslag, netaansluiting, veiligheid (hekwerk) en (groen)beheer en onderhoud.

De Commissie merkt tot slot op dat het MER een kans laat zien om randvoorwaarden voor een positiever klimaateffect (hogere CO₂-emissiereductie) in de tender mee te geven door een ander type paneel voor te schrijven⁶. Deze kans is echter niet als zodanig vermeld in bijlagen XIII en XIV van het MER die hierover gaan.

Ontwerp projectbesluit nog onbekend

Op dit moment (maart 2026) is nog geen ontwerp projectbesluit beschikbaar voor A6 zon. De Commissie gaat in dit advies daarom uit van de in het MER beschreven dimensies en ontwerpkeuzes. Mocht later blijken dat deze veranderen – bijvoorbeeld vanwege uiteindelijk een andere uitwerking van ontwerpkeuzes en/of het hierboven gegeven advies over aan te vullen milieu-informatie – dan moet de beschrijving van de milieugevolgen nog worden aangepast en verwerkt in het MER. Anders bestaat het risico dat het MER niet bruikbaar is. De minister van KGG en andere betrokken overheden zullen later zelf moeten nagaan of het MER aansluit bij het ontwerp projectbesluit.

In hoofdstuk 2 licht de Commissie haar oordeel toe en geeft ze aandachtspunten voor het vervolgtraject.

Aanleiding MER en procedure

Op grond van Elektriciteitswet 1998 moet de minister van Klimaat en Groene Groei een projectbesluit nemen⁷, omdat sprake is van de aanleg van een productie-installatie voor de opwekking van duurzame elektriciteit anders dan windenergie, met een capaciteit van 50 MW of meer, inclusief de aansluiting van die installatie op het net.

De minister wil deze aanleg mogelijk maken, daarvoor is een projectbesluit nodig. Volgens de NRD is het voor dit 'projectbesluit' niet nodig een project-MER of mer-beoordeling op te stellen, omdat Artikel 11.6 Omgevingsbesluit en bijlage V bij het Omgevingsbesluit het aanleggen van een zonnepark niet noemen als een project-mer-(beoordelings)plichtig project. Gezien de omvang van het zonnepark en de ligging in het buitengebied kan het project volgens de Commissie echter onder categorie J12 (landinrichtings-project) vallen. In dat geval is sprake van een project-mer-(beoordelings)plichtig project. Aangezien de minister al voor een (vrijwillig) mer heeft gekozen, wordt echter hoe dan ook voldaan aan de regelgeving. Redenen van de minister om een mer te doen waren, om:

- alle relevantie milieu-informatie bij de besluitvorming te kunnen betrekken;*
- draagvlak te creëren bij de omgeving;*
- bij te dragen aan het structureren van de inbreng en betrokkenheid van bewoners en belanghebbenden;*
- een goede afweging van de mogelijke alternatieven en varianten van het project te ondersteunen.*

Na de vaststelling en publicatie van het projectbesluit volgt een aanbestedingsprocedure. De gronden van Rijkswaterstaat worden via een openbare tenderprocedure beschikbaar gesteld aan de markt. De

⁶ Zie bijvoorbeeld deze [publicatie](#) van Reichel et al (2022) voor een overzicht en achtergronden.

⁷ Elektriciteitswet 1998 artikel 9b lid 1 onder b, en afdeling 5.2 van de Omgevingswet-projectprocedure.

daarna gekozen ontwikkelaar(s) legt/leggen vervolgens 'A6 zon' aan, en exploiteren daarna het park/de parken.⁸

Rol van de Commissie

De Commissie is onafhankelijk, bij wet ingesteld en adviseert over de inhoud en de kwaliteit van het MER. Zij stelt voor ieder project een werkgroep samen van onafhankelijke deskundigen. Ze schrijft geen milieueffectrapporten, dat doet de initiatiefnemer, in dit geval de minister van Klimaat en Groene Groei én Rijkswaterstaat. Het bevoegd gezag – in dit geval ook de minister van Klimaat en Groene Groei – besluit over het projectbesluit 'A6 zon'.

De samenstelling en de werkwijze van de werkgroep van de Commissie en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. De projectstukken die bij het advies zijn gebruikt staan op de website. Deze zijn te vinden door nummer [3815](#) op www.commissiemer.nl in te vullen in het zoekvak.

2 Toelichting op het advies

In dit hoofdstuk licht de Commissie haar oordeel toe en geeft zij adviezen voor de op te stellen aanvulling. Deze adviezen zijn opgenomen in een tekstkader. Naar het oordeel van de Commissie is het uitvoeren ervan essentieel om het milieubelang volwaardig mee te wegen bij de besluitvorming over het 'projectbesluit A6 zon' door de minister van KGG.

2.1 Tijdig zicht op noodzakelijke milieumaatregelen projectbesluit

Het MER lijkt op twee gedachten te hinken bij mitigerende en compenserende maatregelen. Enerzijds staat in hoofdstuk 8 duidelijk dat relevant milieuonderzoek om maatregelen concreet te maken deels nog niet is uitgevoerd. De indruk ontstaat dat dit '*later na het projectbesluit nog afgestemd kan worden met een bevoegd gezag*' en mogelijk '*naar de tenderfase kan worden doorgeschoven*'. Tegelijkertijd is wel vermeld dat voor de te maken afwegingen over het projectbesluit deze maatregelen relevant of zelfs noodzakelijk zijn.⁹

Voor een MER is het nodig tijdig zicht te hebben op mitigerende en compenserende maatregelen, voor het milieu. Het valt de Commissie daarbij op dat het MER op diverse plaatsen aangeeft dat dergelijke mitigerende en compenserende maatregelen noodzakelijk zijn, bijvoorbeeld om aan wet- en regelgeving te voldoen, maar ze nog niet onderzocht zijn. In de effectvoorspelling in het MER is vaak al wél rekening gehouden met het verzachtende effect van deze maatregelen.

Een andere reden voor het (nu al) in beeld hebben van noodzakelijke of om andere (milieu)redenen gewenste maatregelen is de volgende. Het projectbesluit is niet alleen het relevante, maar ook het laatste moment voor afwegingen over én het vastleggen van dergelijke maatregelen. Immers na dit besluit volgt de aanbesteding (tender) en uitvoering.

⁸ Het Waterschap Zuiderzeeland volgde eerder een eigen procedure voor de gronden op de IJsselmeerdijk. Zoals gezegd heeft het waterschap heeft het project inmiddels beëindigd.

⁹ Zie bijvoorbeeld het MER pagina 44: '*[...] Aan de hand van de uitkomsten uit het MER, en [...] wordt de definitieve keuze voor de inrichting van het Energieproject A6 zon Lelystad planologisch-juridisch vastgelegd in het Projectbesluit. Hierin is de keuze voor de variant en eventueel bijbehorende mitigerende maatregelen opgenomen.*'

Het pas in de tenderfase overwegen van zaken zoals andere varianten, deellocaties of het voorschrijven van randvoorwaarden (denk aan het landschappelijk ontwerpprincipe van een golvend lint²) is lastig en min of meer een gepasseerd station. Het projectbesluit is dan namelijk al genomen en de voorkeursvariant ligt vast. Marktpartijen hebben ook niet de rol en zijn niet in de positie om dergelijke maatregelen af te wegen en voor te schrijven.

Dit alles onderstreept volgens de Commissie het belang dat dergelijke maatregelen tijdig en compleet in beeld zijn, zodat ze bij het projectbesluit op goede manier afgewogen en geborgd kunnen worden. In de adviezen voor de op te stellen aanvulling in dit hoofdstuk over natuur, 'parkontwerp en landschap' en erfgoed gaat de Commissie daar in detail op in.

2.2 Natuur

In het MER zijn de effecten op natuur van de basisvariant, de vijf optimalisatievarianten (waaronder een ecologische optimalisatievariant¹⁰) en een voorkeursvariant beschreven. Voor alle varianten geldt dat, om ongeoorloofde schade aan NNN¹¹ en aan beschermde soorten¹² te voorkomen, compenserende en mitigerende maatregelen nodig zijn. Zo zal bijvoorbeeld daar waar overlap van het zonnepark met bosgebied plaatsvindt (bij de Boog bij Lelystad), het NNN-gebied permanent aangetast worden en zal deze buiten het plangebied gecompenseerd moeten worden,¹³ en natuurmaatregelen voor beschermde soorten¹⁴ zijn daarom noodzakelijk¹⁵.

Er zijn in het MER en de natuurbijlage ook enkele globale voorbeelden van maatregelen gegeven. Deze zijn echter niet verder uitgewerkt en gaan vooral over het verbeteren van de ecologische samenhang rond de snelweg. Ze zijn niet gericht op het mitigeren of compenseren van de negatieve effecten van het project. De reden die het MER hiervoor geeft,

¹⁰ Deze variant bevat kansrijke voorstellen om de natuur te versterken en in deze variant worden daarnaast iets minder panelen geplaatst om de vrijgekomen ruimte te herbepplanten met passende vegetatie. [De Commissie adviseerde eerder de natuuroptimalisatievariant te gebruiken om het NNN maximaal overeind te houden in kwaliteit en variatie](#). Ook in deze variant wordt echter in het ontwerp nog geen rekening gehouden met mitigatie of compensatie van de effecten op NNN de Boog (verlies oppervlak van type bos, effecten op habitat kruidenrijke vegetatie).

¹¹ Zo overlappen alle varianten circa 13,5 ha met NNN-gebied (afbeelding 4.2 natuurbijlage bij het MER), wat daardoor grotendeels verloren gaat. In alle varianten wordt ongeveer hetzelfde oppervlak ingenomen, en in alle varianten gaat het om hetzelfde onderdeel van het NNN-gebied: onderdelen van de Gelderse Hout en de Lage Vaart bij de Boog om Lelystad. De overlappende natuurtypes zijn N12.02 Kruiden- en faunarijke grasland, N14.03 Haagbeuken- en essenbos (Lage Vaart) en N16.04 vochtig bos met productie (Gelderse Hout).

¹² Zie pagina 50 van de natuurbijlage bij het MER. Het gaat om de volgende soorten en soortgroepen: Vleermuizen (vliegroutes, verblijfplaatsen en foerageergebied), jaarrond beschermde nesten, grondgebonden zoogdieren (onder meer kleine marterachtigen, bever), ringslang, alpenwatersalamander, rugstreeppad, vlinders (grote vos, grote weerschijnvlinder, teunisbloempijlstaart). Nader onderzoek moet nog uitwijzen welke maatregelen precies nodig zijn voor deze soorten om overtreding van natuurregels (Omgevingswet-soortbescherming en Rode lijst-soorten) te voorkomen, aldus het MER.

¹³ Bijlage natuur pagina 54: *'Er wordt bos gekapt in NNN-gebied, waardoor de wezenlijke kenmerken en waarden worden aangetast. Dit geldt voor de aanleg- en de gebruiksfase. Hierdoor treedt aantasting op van potentiële leefgebieden van marterachtigen, bever en ringslang. Daarnaast kunnen waardplanten van grote vos en grote weerschijnvlinder, mogelijke verblijfplaatsen en vliegroutes van vleermuizen en mogelijke nesten van vogels met jaarrond beschermde nesten worden aangetast of vernietigd. Deze dienen te worden gecompenseerd, hoogstwaarschijnlijk buiten het plangebied omdat er daar ruimte is. Ook het NNN-gebied zelf dient te worden gecompenseerd door aanleg van verloren oppervlak met overeenkomstige natuurbeheertypen van dezelfde kwaliteit en samenhang als zijn vernietigd.'*

¹⁴ Bijlage natuur pagina 50: *'Wenselijke en benodigde monitoring inspanningen om mitigatie en compensatie te kunnen volgen kunnen pas worden geformuleerd nadat duidelijk is uit het aanvullende nader onderzoek soorten wat er exact gemitigeerd of gecompenseerd gaat worden. Vooralsnog is het onmogelijk om op dit moment vast te stellen welke monitoring inspanningen noodzakelijk zullen zijn.'*

¹⁵ Zie bijvoorbeeld pagina 33 van het MER.

is dat het benodigde aanvullende natuuronderzoek nog niet uitgevoerd is. In de effectvoorspelling in het MER is echter al wel rekening gehouden met de positieve effecten en de effectiviteit van deze maatregelen. Doordat een uitgewerkt compensatieplan ontbreekt kan niet worden beoordeeld of de gegeven effectscore navolgbaar is en wordt voldaan aan wet- en regelgeving.

De Commissie constateert daarnaast dat voor insecten niet goed is beschreven, in hoeverre in de huidige situatie sprake is van waardevolle habitats langs het tracé. Deze habitats kunnen bijvoorbeeld aanwezig zijn, doordat hier een maaibeheer is toegepast waarmee is aangestuurd op het genereren van kruiden- en insectenrijke bermen in het kader van biodiversiteitsherstel¹⁶. Het is (op enkele rode lijst vlindersoorten na) ook niet bij de kennisleemtes in het MER opgenomen. Dit is een gemis, en relevant om in beeld te hebben of en hoe ingezet moet worden op het voorkomen van verslechtering (ruimte en lichtinval tussen panelen en maaibeheer). Mocht er sprake zijn van een bewuste keuze om dergelijk maaibeheer los te laten, dan moet deze nog onderbouwd worden.

Om de in het MER voorspelde licht negatieve effecten te bereiken en van een onderbouwing te voorzien is het volgens de Commissie al in dit stadium maatregelen uit te werken. Het gaat om de noodzakelijk NNN-maatregelen in een compensatieplan én om natuurmaatregelen voor beschermde soorten op basis van aanvullend natuuronderzoek en monitoring.

Redenen hiervoor zijn:

- zicht krijgen op het realiteitsgehalte van de NNN-compensatie en maatregelen;
- een onderbouwing te geven van de noodzaak van herbegrenzing van het Flevolands NNN en het feit dat *'de negatieve effecten op de wezenlijke kenmerken en waarden, oppervlakte en samenhang worden beperkt en de overblijvende effecten gelijkwaardig worden gecompenseerd'*¹⁷;
- dat het MER tenminste één alternatief moet bevatten dat uitvoerbaar is binnen natuurregelgeving;
- dat dit het laatste besluit is waarin nog volwaardig rekening gehouden kan worden met natuur voor het project 'A6 zon' voorafgaand aan de aanbesteding/tender.

De Commissie benadrukt dat het essentieel is dat, voorafgaand aan besluitvorming door de minister van KGG over een voorkeursvariant in het projectbesluit 'A6 zon', in een aanvulling op het MER het volgende onderzocht, beschreven en opgenomen wordt:

- inzichten uit het aanvullend natuuronderzoek naar het vóórkomen en gebruik van het gebied door beschermde soorten¹⁴ en het vóórkomen en het behoud van kruiden- en insectenrijke bermen;
- de uitwerking van natuurmaatregelen die kunnen volgen uit dit aanvullend onderzoek en wie daarvoor verantwoordelijk is;
- de uitwerking van NNN-maatregelen in een volwaardig compensatieplan. Ga daarbij in op waar de compensatie plaats zal vinden, met welke kwaliteit, wie daarvoor verantwoordelijk is en wanneer dit gerealiseerd wordt;

Hierdoor zijn de in het MER voorspelde natuureffecten straks wél goed onderbouwd. Ook is dan tenminste één alternatief beschikbaar dat uitvoerbaar is binnen natuurregelgeving.

¹⁶ Zie bijvoorbeeld: [Rijksbermen ... rijke bermen! – Rijkswaterstaat Publicatie Platform](#) en de studie [Bermonderhoud](#).

¹⁷ Zie ook de regels in hoofdstuk 15 in de [Omgevingsverordening van Flevoland](#).

Minimale vereisten lichtinval onder en tussen panelen

De Commissie wijst er ook op dat voor de haalbaarheid van het uitgangspunt van het MER zoveel mogelijk '*behoud van natuurwaarden*' voldaan moet worden aan minimale vereisten voor lichtinval onder panelen, en er een vegetatiebeheerplan¹⁸ moet zijn. Zonder dat is er mogelijk een groter verlies aan natuur dan nu voorzien in het MER. Reden is dat er onder en tussen de panelen geen leefgebied overblijft voor bijvoorbeeld grondgebonden zoogdieren of insecten en andere ongewervelden. Dit hangt namelijk af van lichtinval en vegetatiebeheer.¹⁹ Het belang hiervan is afhankelijk van de huidige waarde van de wegbermen, zoals hierboven al aangestipt. Dit is een aandachtspunt bij het opstellen van de aanvulling en de latere aanbesteding, tender en subsidieaanvragen.²⁰

2.3 Parkontwerp en landschap

In het MER en het achtergrondrapport Ruimtelijke kwaliteit zijn de effecten van het parkontwerp op het landschap en de belevings- gebruiks- en toekomstwaarde beoordeeld. Ook is aangegeven dat de aanleg van zonnepanelen op meerdere locaties – met of zonder toevoeging van hekwerk²¹ en groenvoorziening – de herkenbaarheid en beeldkwaliteit verstoort. Daarom scoren de voorkeurs-, hekwerk en natuurvariant sterk negatief (--) op de belevingswaarde.

De Commissie vindt de gebruikte illustraties van toegevoegde waarde. Hierdoor is het voor de lezer mogelijk zich een beeld te vormen van de verschillende varianten. Zij constateert verder dat in het parkontwerp transformatorhuisjes en mogelijk benodigde energieopslag (batterijen) niet mee zijn genomen in het onderzoek, terwijl deze wel effecten op het landschap kunnen hebben²².

Ook signaleert de Commissie dat mogelijk alle varianten (deels) van hekwerk moeten worden voorzien. Omdat alleen in de varianten '4. Hekwerk-variant' en '5. Ecologische optimalisatie' negatieve effecten van hekwerk terugkomen komen ze mogelijk te negatief uit de vergelijking van de landschapseffecten. Bij de variant met hekwerken is alleen een bovenaanzicht toegevoegd. Hierbij ontbreken ooghoogte-visualisaties. Ook bij de andere varianten zou de herkenbaarheid en beeldkwaliteit negatief beïnvloed kunnen worden door hekwerken.

¹⁸ Dit plan is ook relevant omdat het MER zorgen benoemt met betrekking tot beheer en onderhoud: lastige toegang tussen snelwegen (veiligheid) en onderhoud onder lage panelen. Ook snelgroeiende beplanting door bodemsamenstelling en waterhuishouding kunnen de te bereiken vegetaties voor natuur in de weg staan.

¹⁹ Voorbeelden hiervan zijn de in de natuurbijlage genoemde maatregelen op pagina 52: de compensatiemaatregel voor grondgebonden zoogdieren is onvoldoende: 'takkenrillen' zijn zinloos als onvoldoende licht (kale grond zonder vegetatie is geen leefgebied) en 'inzaaien kruidenrijke vegetatie' is niet effectief als onvoldoende lichtinval en zonder beheer.

²⁰ Natuur-inclusief bouwen is ook relevant om in aanmerking te komen voor SDE++ subsidie. Het MER lijkt uit te gaan van panelen in een oost-west opstellingen (zie bijlage V van het MER) waarbij mogelijk ook onvoldoende tussenruimte is gelaten vanuit subsidie-eisen gedacht.

²¹ Ontwerpen zonder een hekwerk zijn in Nederland namelijk vaak niet of lastig te verzekeren vanwege diefstal en veiligheidsredenen. Tenzij nu al afspraken gemaakt kunnen worden met een verzekeraar dat zij park(en) van toekomstige projectontwikkelaars zonder hekwerk willen verzekeren.

²² Het MER zegt op pagina 74 weliswaar dat het niet bedoeling is netcongestie op te lossen en duurzame energieprojecten 'gewoon' doorgaan. Echter transformatorhuisjes en energieopslag (batterijen) hebben nog niet beschreven milieu (landschap) en ruimteslagconsequenties. [De Commissie vroeg eerder al aandacht voor het feit dat: door de onderbrekingen en uitgestrektheid van het A6 zon ontwerp, waarschijnlijk \(tijdelijke\) energieopslag nodig is](#) tenzij gekozen worden voor aftopping van energieopbrengsten (curtailment).

De Commissie benadrukt dat het essentieel is dat, voorafgaand aan besluitvorming door de minister van KGG over een voorkeursvariant in het projectbesluit 'A6 zon', in een aanvulling op het MER het volgende onderzocht, beschreven en opgenomen wordt:

- een parkontwerp waarin ook transformatorhuisjes en energieopslag (batterijen) zijn opgenomen;
- voor elke variant enkele ondersteunde visualisaties op ooghoogte om de beschreven effecten op landschap en ruimtelijke kwaliteit navolgbaar te maken. Maak hierbij – waar relevant – het verschil met en zonder hekwerk duidelijk zichtbaar. Kies standpunten waar de veranderingen goed te zien zijn en punten waar de meeste waarnemingen plaatsvinden, zoals veelgebruikte fiets- of wandelroutes en/of de A6;
- beoordelingen op landschap en ruimtelijke kwaliteit die waar nodig op dit parkontwerp en deze ondersteunende visualisaties aangepast zijn.

2.4 Erfgoed (archeologie)

Het MER geeft aan dat het belangrijkste risico voor erfgoed ligt bij de hoge archeologische verwachtingswaarde in het noordelijk deel (Swifterbandcultuur) en in het centrale deel (Pleistoceen). Hier is vervolgonderzoek nodig en gelden beperkingen, zo blijkt uit het archeologisch bureauonderzoek²³. Ten tijde van het schrijven waren de inrichtingsdetails niet beschikbaar waardoor een ingreep-effect-relatie ontbreekt. Het gaat hierbij om:

- risico's door de aanleg van mantelbuizen in sleuven. Het is echter nog niet duidelijk waar deze sleuven komen en hoeveel schuifruimte hierbij beschikbaar is;
- de gebouwde elementen van de zonnevelden. Ook daarvan is in dit stadium nog niet duidelijk waar ze komen en hoeveel schuifruimte hierbij beschikbaar is;
- risico's vanwege graafwerkzaamheden en grondverzet vanwege de herprofilering van de gebieden langs de A6 en de gesloten grondbalans die het MER beschrijft. Niet duidelijk is waar de grond van de wal vandaan moet komen en of de herprofilering en/of het ontgraven een risico is voor ondergronds erfgoed;
- de variant 'Ecologische optimalisatie' heeft volgens het MER²⁴ op een aantal punten een mogelijk effect op archeologische waarden (faunapassage, poel, uitgraven rietoevers) omdat extra grondverzet nodig is.

De Commissie benadrukt dat het uitgangspunt van 'behoud in situ' ook geldt voor archeologische vindplaatsen die tijdens het inventariserende veldwerk pas ontdekt worden. Vindplaatsen en gebieden met een archeologische verwachting – die mogelijk vermeden moeten worden – zijn nu niet in beeld omdat ze nog niet (voldoende) onderzocht zijn. Tegen deze achtergrond is dus 'schuifruimte' nodig voor zowel het parkontwerp als in de aanlegmethode om nog keuzes te maken. Het MER maakt niet duidelijk in hoeverre deze beschikbaar is.

Volgens het MER zullen de noodzakelijke stappen uit de archeologische monumentenzorg²⁵ nog wel uitgevoerd gaan worden. De Commissie merkt op dat dit strijdig kan zijn met de nu uitgewerkte varianten en mogelijk moet leiden tot het onderzoeken van andere varianten op deeltracés om voldoende rekening te kunnen houden met erfgoed. Het gaat dan om

²³ Zie het deelrapport archeologie, pagina 114 en 115.

²⁴ Zie het deelrapport archeologie, pagina 118.

²⁵ Zie hiervoor [Cyclus van 7 stappen | Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed](#).

mogelijkheden voor mitigatie 1) door het vermijden van grondwerk in een variant, 2) door een ander parkontwerp, zoals het vrijwaren van delen van het tracé van graafwerkzaamheden, ondergrondse kabels en buizen en/of zonnepanelen of 3) door een andere aanlegtechniek (boren). Ook is een onderbouwing nodig waar deze maatregelen kunnen of zelfs moeten worden toegepast.

De Commissie benadrukt dat het essentieel is dat, voorafgaand aan besluitvorming door de minister van KGG over een voorkeursvariant in het projectbesluit 'A6 zon', in een aanvulling op het MER bovenstaande informatie over erfgoed adequaat uitgewerkt is. Het is nodig in dit stadium al vervolgonderzoek te doen. Hierdoor kan deze informatie nog een rol spelen bij het projectbesluit.

De Commissie adviseert om het (inventariserend) veldwerk hiervoor zo spoedig mogelijk uit te voeren zodat de uitkomsten van dit onderzoek meegenomen kunnen worden bij varianten- en mitigatiekeuzes. Een alternatief hiervoor is om andere ontwerpvarianten uit te werken, waarin wél voldoende schuifruimte beschikbaar is om in de toekomst – indien nodig – voldoende rekening te houden met erfgoed.

BIJLAGE 1: Projectgegevens toetsing

Toetsing door de Commissie

De Commissie bestaat uit een werkgroep van deskundigen. Deze werkgroep beoordeelt of het MER de benodigde milieu-informatie bevat en of deze juist is. Als er informatie ontbreekt of onjuist is, beoordeelt de Commissie of zij die essentieel vindt. Dat is het geval als aanvullende informatie in haar ogen kan leiden tot andere afwegingen. Dan adviseert de Commissie de ontbrekende of gecorrigeerde informatie alsnog beschikbaar te stellen, voordat het besluit wordt genomen. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft de werkgroep het gebied bezocht waar milieugevolgen kunnen optreden. Meer informatie over de [Commissie](#) en over haar [werkwijze](#) vindt u op onze website.

Samenstelling van de werkgroep

Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

dr. Jan Jacob van Dijk (voorzitter)
ir. Richard van Gemert PDEng MBA
drs. Sjoerd Harkema (secretaris)
dr. Karen Krijgsveld
ing. Ben Peters
Loes van der Vegt

Besluit waarvoor dit milieueffectrapport is opgesteld

Projectbesluit

Waarom wordt hiervoor een milieueffectrapport opgesteld?

Voor projecten die grote milieugevolgen kunnen hebben, kan in Nederland een milieueffectrapport (MER) vereist zijn. Uit [Bijlage V van het Omgevingsbesluit](#) onder de Omgevingswet volgt om welke projecten het gaat. Gezien de omvang van het zonnepark en de ligging in het buitengebied kan het project volgens de Commissie onder categorie J12 (landinrichtingsproject) vallen.

Redenen van de minister van Klimaat en Groene Groei (KGG) om een mer te doen waren, om:

- alle relevantie milieu-informatie bij de besluitvorming te kunnen betrekken;
- draagvlak te creëren bij de omgeving;
- bij te dragen aan het structureren van de inbreng en betrokkenheid van bewoners en belanghebbenden;
- een goede afweging van de mogelijke alternatieven en varianten van het project te ondersteunen.

Daarom is een project-MER opgesteld.

Bevoegd gezag besluit

Minister KGG

Initiatiefnemer besluit

Minister KGG en Rijkswaterstaat

Heeft de Commissie ook zienswijzen en adviezen bij haar advies betrokken?

Het bevoegd gezag heeft de Commissie gemeld geen zienswijzen of adviezen te hebben ontvangen omdat het project nog niet ter visie heeft gelegen.

Waar vind ik de stukken die de Commissie heeft beoordeeld?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.commissiener.nl projectnummer [3815](#) in te vullen in het zoekvak.

Commissie voor de milieueffectrapportage

A. v. Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

t 030-2347666
e info@commissiemer.nl
w commissiemer.nl

